

HF i dag – status og nye spørgsmål En pilotundersøgelse af elevprofiler på toårigt HF

Øje på uddannelse, Maj 2008

Udgivet af Landsorganisationen i Danmark
Islands Brygge 32D, 2300 København S
E-mail: lo@lo.dk • Tlf.: 3524 6000 • Web: www.lo.dk
LO-varenummer: 4209

Indholdsfortegnelse

Indledning	2
1. Forord	3
2. Sammenfatning	4
3. Hvem er HF'erne i dag?	5
4. Begrundelser for at vælge HF	7
5. HF som uddannelseskultur	9
6. Fravær og gennemførelse med kursisternes blik	10
7. HF's samfundsmæssige opgave	12
8. Undersøgelsens baggrund og metoder	13

Kolofon:

Titel:	Notat. HF i dag – status og nye spørgsmål
Undertitel:	En pilotundersøgelse af elevprofiler på toårigt HF
Udgivelsesdato:	Maj 2008
Udgivet af:	LO
LO-sagsnr.:	08-534
LO-varenr.:	4209

Rapporten kan rekvireres og læses på:
www.lo.dk/pjecer, e-mail: pjecer@lo.dk

Gengivelse er tilladt med tydelig
kildeangivelse.

Indledning

Denne rapport er en lidt usædvanlig udgave af LO's serie af "Øje på uddannelse". Når vi iværksætter undersøgelser af problemer i den danske uddannelsesverden, er det ofte målrettet uddannelsesforhold, der "ikke virker", eller som fungerer uhensigtsmæssigt.

Sådan er det ikke med denne rapport. Vi har – i et utraditionelt, men godt samarbejde med en af uddannelsesinstitutionerne, Frederiksberg HF – haft forskere fra Center for Ungdomsforskning (Cefu) ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole til at se på, hvordan det 2-årige HF fungerer set fra elevernes synspunkt.

Det har vi gjort, fordi vi kan se, at HF – såvel det 2-årige som enkeltfags-HF – vil komme til at spille en central rolle, når målsætningen om, at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse. HF spiller en central rolle, som mulighed for de der ikke i første omgang vælger en gymnasial uddannelse, eller som af forskellige grunde ikke kan gennemføre en sådan uddannelse i første omgang. Derfor er HF også, ud fra et ønske om at bidrage til mulighederne for, at de enkelte unge kan bryde en negativ social arv, en central uddannelsesmulighed.

Desværre er HF også lidt overset i den uddannelsespolitiske debat, hvor det ofte er de øvrige gymnasiale uddannelser, og især det almene gymnasium, der løber med al interessen.

LO finder det vigtigt, at det 2-årige HF findes, og at det gives så gode betingelser som muligt. Det 2-årige HF er langt hen ad vejen en succes – men en succes, der til stadighed skal udvikles og understøttes, så endnu flere bruger tilbuddet og endnu flere af de, der starter, også gennemfører uddannelsen. Den her foreliggende undersøgelse kan, uanset de begrænsninger der ligger i, at det er en begrænset pilotundersøgelse, bidrage til forståelsen af det forskelligartede og særegne ved studiemiljøet på HF.

Undersøgelsen peger også på, at der er områder, der skal styrkes – både i forhold til at sikre gode indgange ind i HF, så forudsætningerne er i orden; i forhold til at understøtte de enkelte kursister undervejs, så frafaldet formindskes; og endelig i forhold til at sikre god sammenhæng med efterfølgende videregående uddannelse. Der er således lagt op til en diskussion af, hvordan vi gør et godt uddannelsesstilbud endnu bedre.

Ejner K. Holst,
LO-sekretær

1. Forord

I 2007 fyldte den toårige HF-uddannelse 40 år. Med HF-uddannelsens tilblivelse var en studentereksamen ikke længere den eneste adgangsvej til en videregående uddannelse. Og i dag, 40 år efter, er 9 % af alle danske studenterhuer blå, og bliver sat på hovedet af en student fra toårigt HF. Alt i alt er der hvert år mere end 10.000 kursister, som er indskrevet på en toårig HF-uddannelse.

Dette notat har til formål at kvalificere diskussionen om HF's rolle i det nuværende uddannelsesbillede. Det er finansieret af LO og Frederiksberg HF, og bygger på data, der er produceret på Frederiksberg HF og Randers HF & VUC.

Notatet, som er resultatet af en pilotundersøgelse, stiller spørgsmålet: Hvem er kursisterne på toårigt HF i dag, og hvilken rolle spiller HF i arbejdet med at nå målsætningen om, at 95 % af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse?

Til dette formål skitserer pilotundersøgelsen en foreløbig elevprofil af kursisterne på toårigt HF – set med kursisternes blik. I en række interviews fortæller kursisterne om deres skole- og arbejdsliv frem til HF. De giver betragtninger fra uddannelseskulturen på toårigt HF, og fortæller om, hvad de selv oplever at have fået ud af at tage en gymnasial uddannelse på toårigt HF.

Med dette fokus på kursisternes egne oplevelser og erfaringer er pilotundersøgelsen den første af sin slags. Det er vores håb, at læseren vil finde det interessant og inspirerende at høre kursisternes udlægning af, hvad toårigt HF er for dem.

En stor tak til kursister og lærere på Randers HF & VUC-center og Frederiksberg HF.

Pilotundersøgelsen er udarbejdet af Maria Duclos Lindstrøm, Birgitte Simonsen og Noemi Katznelson fra Center for Ungdomsforskning.

God læselyst!

2. Sammenfatning

- Pilotundersøgelsen tegner en foreløbig profil af kursisterne på to-årigt HF i dag. Denne profil synliggør, at HF huser mange forskellige unge i alderen 17-27 primært. På HF mødes unge kursister, som kommer direkte fra 10. klasse, med kursister op i tyverne, som tager skolen op igen. HF er således ikke – som ofte antaget – primært en uddannelse for ældre eller modne kursister.
- Pilotundersøgelsen identificerer fire tentative profiler grupperet omkring kursisternes bevæggrunde for at vælge HF: De pragmatiske, de fagligt usikre, second chance-kursisterne, og de kursister, som har HF som first choice. Pilotundersøgelsen synliggør, at disse personlige profiler går på tværs af alder, familiebaggrund og skolehistorie. Pilotundersøgelsen fremhæver, at HF har en noget ufortalt succeshistorie i forhold til ”de fagligt usikre” kursister. De fire profiler uddybes videre i notatet.
- Pilotundersøgelsen sætter fokus på den kollektive læring på HF-uddannelserne. Sammensætningen af kursister i forskellige aldre og med forskellige baggrunde, erfaringer og motivationer er HF’s unikke styrke og særpræg – men rummer også konfliktstof. Således peger pilotundersøgelsen på, at man med fordel kan arbejde med best practice og med at forstå betydningen af, at undervisningen foregår i et sammensat uddannelsesmiljø. Et arbejde der i høj grad også vil kunne understøttes forskningsmæssigt.
- Pilotundersøgelsen belyser også fraværs- og frafaldsproblematikken gennem kursisternes historier. Vi ser, at fravær og frafald ikke kun har konsekvenser for de frafaldstruede, men berører hele klasser. Samt at frafald og gennemførelse således med fordel kan anskues som et kollektivt problem frem for som et forhold mellem skolen og den enkelte kursist.
- I forhold til fastholdelse peger undersøgelsen også på, at selvom målrettede tiltag og initiativer er vigtige, så må man ikke underkende i hvor høj grad den stabile, velfungerende skolehverdag synes at være med til at fastholde kursisterne i engagementet i skolearbejdet. Og omvendt, så synes en periode med megen vikardækning, aflyste timer og gruppearbejde, der går i stykker på grund af for meget fravær i sig selv at medvirke til at øge frafaldsrisikoen.
- Undersøgelse tegner et billede af et HF med en dobbelt social og uddannelsesmæssig opgave. På den ene side er HF et ligestillet gymnasialt uddannelses tilbud, der er attraktivt for mange unge med gymnasiefremmed baggrund. Samtidig medvirker HF også til at løse en særlig uddannelsesopgave i forhold til at være et second chance tilbud til en gruppe kursister, som ønsker en studentereksamen og, som er i fare for ikke ellers at få en uddannelse.
- HF er i dag i overvejende grad en fødekæde til de mellemlange videregående uddannelser, omend der er en stigning i søgningen til også de lange videregående uddannelser. Notatet lægger i den forbindelse op til at diskutere, hvad der fremover skal være HF’s samfundsmæssige opgave. Væsentligt i denne sammenhæng er det, at fremhæve det forhold, at mangfoldigheden i søgningen til HF synes at

være afgørende for at bevare og udvikle uddannelsen fremover.

3. Hvem er HF'erne i dag?

Vi ved fra flere undersøgelser, at kursisterne på toårigt HF skiller sig ud på flere måder. De er noget ældre end de øvrige gymnasieelever. I gennemsnit er eleverne på toårigt HF 19 år ved påbegyndelse, og en tredjedel af kursisterne 18 år eller derover, når de starter. Kønsfordelingen på HF er cirka 70 % kvinder og 30 % mænd. Næsten alle de øvrige gymnasieelever er 16 år eller derunder ved påbegyndelse.

Vi ved, at der på toårigt HF er længere mellem kursister, hvis forældre har studentereksamen samt lange og mellem lange videregående uddannelser. 76 % af HF-kursisternes forældre har enten ingen uddannelse eller en kort videregående uddannelse bag sig. For de øvrige gymnasieelever er tallet 52 %. Vi ved også, at 36 % af kursisterne har en afbrudt uddannelse bag sig.

Nærværende pilotundersøgelse bekræfter disse forskellige karakteristika ved HF – med én meget central tilføjelse: Undersøgelsens kursistprofil tager nemlig afsæt i, at det centrale ved HF er, at det samler mennesker med meget forskellige aldre og forskellige erfaringer – og ikke én bestemt profil. Det er den helt gennemgående karakteristik af HF'erne i nærværende data-materiale.

”De eneste du ikke finder her, er dem, der bare er gået lige igennem det hele, uden at se sig tilbage” (K – 22 år).

Som konsekvens af dette tilstræber undersøgelsen ikke at identificere én typisk HF'er eller en gennemsnitlig

HF'er, men i stedet at gengive sammensætningen af mange forskellige mennesker i HF-klasserne. Til dette formål kan kursisterne overordnet inddeles i fire grupperinger:

- **”Pragmatikerne”**. Kursister som i særlig grad vægter, at HF tilbyder en adgangsgivende eksamen på to år.
- **”Second-chance-kursister”**. Kursister som i særlig grad har valgt HF på baggrund af enten en afbrudt uddannelse, en tidligere uddannelse eller arbejds erfaring.
- **”First-Choice-kursister”**. Kursister som i særlig grad har tilvalgt HF på grund af HF's særlige uddannelseskultur.
- **”De fagligt usikre”**. Kursister som i særlig grad har valgt HF, fordi de var usikre på, om de kunne klare en af de øvrige gymnasiale uddannelser. Disse kursister er i overvejende grad unge.

Grupperingen skal forstås sådan, at besøger man en typisk HF-klasse, så vil man (i hvert fald) kunne forvente at møde følgende: En gruppe kursister som vægter, at HF tilbyder en adgangsgivende eksamen på to år; en gruppe, som har valgt HF fordi folk er ældre end i gymnasiet – måske på baggrund af enten en afbrudt uddannelse eller et længere arbejdsforløb; en del af kursisterne som har tilvalgt HF på grund af HF's særlige opbygning og uddannelseskultur og endeligt en gruppe – fortrinsvist unge – kursister, som vi har kaldt de fagligt usikre. De enkelte grupperinger vil blive uddybet i næste afsnit.

Det er en vigtig pointe, at denne opdeling går på tværs af alder og familiebaggrund. Fx kan man både vælge HF direkte fra 10. klasse, fordi HF lige er

noget for én, og fordi man er usikker på egne evner. I den forstand gør modellen op med en utidssvarende forestilling om et skel mellem ”rigtige HF’ere” (modne, erfarne og selvstændige) og ”forkerte HF’ere” (unge, umodne og direkte fra tiende klasse).

Opdelingen går også på tværs af familiebaggrund. Hermed åbner opdelingen for at man indenfor kategorien ”First-choice-kursister” både kan finde kursister af gymnasiefremmed baggrund og kursister med akademikerbaggrund, som ikke er tiltrukket af gymnasiekulturen på de øvrige uddannelser.

Det skal også pointeres, at man finder disse fire grupperinger repræsenteret på begge undersøgelsens HF-kurser – men i forskelligt antal. Undersøgelsen indikerer, at der ikke er en entydig forskel mellem provins og storby-kursister, men at sammensætningen af kursister indenfor disse grupperinger vil variere fra det ene HF-center til det andet.

En konsekvens af dette er også, at pilotundersøgelsen ikke peger på faste løsninger, der gælder for alle. Derimod betones, at HF-kulturen ikke vil – og ikke skal – se ud på samme måde på alle HF-centre. For eksempel kan man forestille sig, at HF-center, der domineres af mange unge kursister, som er ”fagligt usikre” og måske har et enkelt skoleskift bag sig, måske vil vælge at betone hjælp til gennemførelse over selvstændighed som den særlige tone i skolens kultur. Modsat vil et HF-center med en sammensætning præget af ”first-choice-kursister” måske lægge mere vægt på selvstændighed og personligt ansvar. Som vi vil se videre i dette notat, findes der her ikke

noget ’gyldent snit’ – én position, der er den rigtige for alle.

Således er der tale om en dynamisk kursistprofil. Kursistprofilen er derfor velegnet til at stille spørgsmål som: Hvordan er sammensætningen lige hos os? Hvilke kursister har vi? Er de fagligt usikre, eller har de valgt HF af mere pragmatiske grunde? Har vores kursister HF som first choice eller second chance? Og hvad betyder det for uddannelseskulturen her hos os?

NB. Notatet henviser løbende til tal og data fra tre eksisterende HF-undersøgelser: Lars Klewe (2007): HF’erne 40 år efter. Lars Klewe (2005): HF-enkeltfag, samt rapporten ”På vej mod et nyt HF” (2001).

4. Begrundelser for at vælge HF

Med denne opdeling som samlende punkt vil notatet videre karakterisere toårigt HF ved at se på kursisternes begrundelser for at vælge HF. Disse begrundelser er ikke fuldstændig sammenfaldende med de fire gennemgående grupperinger, men skal snarere udtrykke mangfoldigheden også indenfor disse grupper.

”Pragmatikerne”: HF – Hurtigt Færdig. Det forhold, at HF er en toårig uddannelse fylder rigtig meget i kursisternes bevidsthed. For nogle er netop muligheden for en toårig adgangsgivende uddannelse hovedargumentet for at vælge HF. Disse kursister har vi kaldt ”pragmatikerne”, men de kunne også være blevet kaldt ’de travle’ eller ’de skoletrætte’. Betegnelsen dækker over kursister, hvor HF betyder ’Hurtigt Færdig’.

”Hvorfor skulle jeg vælge en treårig uddannelse, når jeg kan opnå den samme adgang med bare to år”?
(K – 20 år)

Under denne overordnede gruppering – eller overskrift – kan der være mange forskelle. For HF’ere, der fx er gået ud af gymnasiet, betyder det meget, at man kan blive HF-student samtidig med sine tidligere gymnasiekammerater. For de ældre HF’ere, eller de kursister der lige ved hvad de vil videre, er det vigtigt at komme hurtigt videre, og for skoletrætte kursister gælder det, at man kan overskue to år, men ikke mere.

”Det kan godt være tungt, at komme op og af sted hver morgen, men så tænker jeg, at det bare er to år. Det er ikke ret lang tid. Det kan du godt klare” M – 17 år

Således er det forhold, at HF er en toårig uddannelse i mange tilfælde netop det, der gør det overkommeligt overhovedet at gå i gang med uddannelsen.

”Second-chance-kursisterne”: HF - En chance til

En tredje gruppe af begrundelser kommer fra de kursister, som vi benævner ”second-chance-kursister”. Det er de kursister, der enten tidligere har prøvet kræfter med en af de øvrige gymnasiale uddannelser, HF eller en erhvervsuddannelse, eller som frivilligt eller ufrivilligt har måttet skifte livsbane. Der kan derfor være mange forskellige livshistorier bag: Det kan være, at sygdom kom i vejen for drømmen om at blive tømrer eller kok; at vanskeligheder i familien i en periode fyldte så meget, at man mistede grebet om gymnasieuddannelsen; at man fandt ud af, at en karriere i militæret ikke fristede så meget, som man troede osv.

Nogle af disse kursister vælger derfor HF med et stærkt ønske om at få en chance til, og at gøre det bedre denne gang, og er derfor både fagligt afklarede og drevet af en stor personlig drivkraft, som fx denne kursist:

”Det skal ikke gå galt en gang til. Det nægter jeg simpelthen.” (M – 22 år)

Men vil man diskutere HF som uddannelsesinstitution, er det nødvendigt at huske, at det for andre "second-chance-kursister" er trukket mindre skarpt op. Her er begrundelsen for at vælge HF ikke nødvendigvis stor faglig afklaring. Man kan sige, at for dem er der i højere grad tale om, at HF er en mulighed for at prøve en gang til, og se om det går bedre denne gang end sidst.

"First-choice-kursisterne": HF er lige noget for mig

I interviewene møder vi også en række kursister, som vælger HF på grund af HF's særlige opbygning, uddannelseskultur og elevgruppe. Aldersmæssigt – såvel som i livsforløb – udgør de kursister, der vælger en HF med begrundelsen "HF passer bare meget bedre til mig" en sammensat gruppe. Nogle af dem har altid vidst, at de ikke ville gå på gymnasiet, medens andre har dårlige erfaringer med sig fra andre ungdomsuddannelser. For denne gruppe af kursister betyder HF's særlige kultur og opbygning meget. De har valgt HF, fordi der ikke er årskarakterer, og fordi de har hørt, at "man er mere voksen på HF".

Den anden helt gennemgående forklaring på hvorfor man har valgt HF formuleres af 'first-choice-kursisterne' som "mange aldre, mange erfaringer".

"Der er bare rigtig meget forskel på at være 18 år, og på lige at være gået ud af 9. klasse" (K – 19 år)

Det handler selvfølgelig om alder. Som en kursist her fortæller, er det ikke rart at gå i en klasse med kun 16-årige, hvis man selv er 19 år, udeboende, med en afbrudt gymnasieuddannelse og en jordomrejse bag sig. Men

af interviewmaterialet fremgår det også, at mange af kursisterne søger HF, fordi de har fået at vide, at der er mange forskellige mennesker her.

"De fagligt usikre" – Usikker på egne evner

Endelig peger materialet på, at en del kursister vælger HF, fordi de ikke er sikre på, at de kan klare gymnasiet. Berettiget eller ej har de en fornemmelse af, at HF er mere overkommeligt end det almene gymnasium, eller de er sikre på, at de ikke vil kunne klare gymnasiet, men vil give HF en chance.

"Jeg har altid været glad for skolen. For vennerne, og for at lære noget. Men jeg var usikker på, om jeg ville kunne klare alle de lektier, og på om jeg var klog nok" (M 19),

Mange af disse kursister er unge direkte fra tiende klasse, og beskriver sig selv som meget stille elever:

"HF har faktisk været det første sted, hvor jeg har turdet række hånden op (K 17 år)"

Der kan være god grund til at dykke ned i denne gruppe kursister. Først og fremmest fordi HF for mange af disse unge bliver stedet, hvor de får vendt deres dårlige skoleerfaringer og manglende selvtillid. Det er sjældent disse kursister, der falder fra. Således kan denne gruppe, der ofte slider sig til en HF-eksamen uden at gøre det største væsen af sig, med rette fejres som en af HF's succeshistorier.

5. HF som uddannelseskultur

Når man overordnet betragter de fire gymnasiale uddannelser, har HF en række særegne træk. Ikke alene er HF toårigt. Det tilbyder også en fagpakke af fællesfag og valgfag, der af nogle af de gymnasiefremmede kursister i materialet opfattes som langt mere overskuelige end tilfældet er på de øvrige gymnasiale uddannelser.

*”Det er ikke alle de mærkelige fag. Man får dansk, matematik, engelsk, historie, kemi. Rigtige skolefag, og ikke kun på 10. klasses niveau”
(M 17 år)*

Et andet særtræk ved HF-uddannelsen er, at kursisterne eksamineres i alle fag, og derfor ikke får årskarakterer (standpunktskarakterer). Det er gennemgående i interviewene, at det for kursisterne betyder, at stemningen bliver ’mere stille og rolig’. Man behøver ikke markere alene af hensyn til årskarakteren. En del kursister oplever, at det tager presset fra dem, og giver plads til at ”stille spørgsmål bare for at blive klogere”, som fx denne kursist:

*”Jeg er typen, hvor det hele bare skal være perfekt. Jeg vidste, at det godt kunne blive lidt for hårdt at være underlagt årskarakterer og vide, at dine lærere hele tiden vurderede dig”
(K – 18 år).*

Andre kursister oplever, at det sætter sig igennem som et større fokus på, hvordan den enkelte lærer bedst:

*”Sammenlignet med da jeg gik på gymnasiet synes jeg her er mere plads til, at folk kan lære på forskellig måde. Her er ikke kun en måde at være på, og så må man bare rette ind”
(M – 20 år).*

Det er et gennemgående træk i interviewene, at kursisterne fremhæver dynamikken mellem yngre og ældre kursister, som noget helt særligt ved uddannelseskulturen på HF. For eksempel beskriver en ung kursist, hvordan de ældre klassekammerater er med til at holde ham til skolearbejdet.

*”Det er godt for mig, at der også er nogle ældre. Jeg kan godt mærke, at jeg nogle gange er lidt mere ustyrlig end dem. Men der dæmper de mig lige lidt ned. Når de sidder og er koncentrerede, så kan man ligesom ikke gøre noget. Det er en hjælp til mig”
(M – 17 år).*

Der er imidlertid også en del kursister, som synes, at HF kan blive for individuelt, og som savner fællesskabet, festerne og intro-turene i det almene gymnasium.

Pilotundersøgelsen synliggør, at der er grund til at fokusere på, hvilken betydning sammensætningen af forskellige aldre og forskellige erfaringer har for HF’s resultater. Fx fortæller en kursist i det følgende citat, hvordan mødet med kursister med en anderledes erfaringshorisont har påvirket ham:

*”Jeg har aldrig været den store læsehest, eller den der laver allerflest lektier. Jeg interesserer mig for fodbold og kammerater. Men så møder man nogle andre her på HF, som fx læser aviser og går op i, hvad der sker i udlandet og ikke bare lige foran ens egen næsetip. Det gør da noget ved én”
(M – 18 år).*

Citaterne fra kursisterne peger alle i retning af, at der er store pædagogiske og indlæringsmæssige fordele ved netop den sammensatte og i den forstand rummelige uddannelseskultur

på HF. Beretningerne peger således yderligere på, at man med fordel kunne skabe mere viden om denne særlige form for kollektiv læring, der opstår i HF-klasser – og om hvordan den kan omsættes i gode cirkler i undervisningen.

6. Fravær og gennemførelse med kursisternes blik

Fravær og frafald er ord, der dækker over en frustrerende del af virkeligheden på de gymnasiale uddannelser – og ikke mindst på HF. Et forhold der ikke er overraskende, når man også ser på, hvilke elevgrupper HF favner. Ser man på tallene, er HF den gymnasiale uddannelse med det største frafaldsproblem.

Stort fravær og frafald er ikke kun den enkelte kursist eller skolens (økonomiske) problem, men også et problem der kan påvirke hele klasser på en negativ måde. Derfor har problematikken rettelig HF-kursernes store opmærksomhed. Men hvordan oplever kursisterne fraværspøblematikken, og hvilke årsager og løsninger ser de?

Når man ser fraværspøblematikken gennem kursisternes historier, bliver det meget klart, at frafald og dårligt fremmøde i nogle tilfælde har dybe rødder, der går dybere end hvad skolen i sin nuværende form har mulighed for at rette op på. Kursisternes beretninger viser også, at selvom man er skrevet ind på HF, så er der andet, der fylder mere end skolen: Erhvervsarbejde, børn, lejlighed eller musik, der skal passes. Hvis man holder op med at komme til timerne, er det således ikke nødvendigvis, fordi der er noget galt

med skolen, eller fordi man ikke kan følge med. En kursist fortæller om et tidligere frafald fra HF:

*”Skolen var helt fin. Den var der ikke noget galt med. Det skulle bare ikke være nu. Jeg gad virkelig ikke”
(M – 21).*

Som vi også ved fra andre undersøgelser, kan frafald og stort fravær også skyldes problemer uden for skolen. Problemer i familien, forældres skilsmisse, parforholdsproblemer, sygdom, vanskelig boligsituation, misbrug osv. Ting der kan komme i vejen for skolen, så det ikke kan lade sig gøre for kursisten at følge med i det krævende program.

”Jeg havde bare så mange ting i mit hoved med alle de problemer, at der ikke var plads til skolen” (K – 22 år).

HF arbejder allerede med en række forskellige tiltag til at støtte kursisterne i at gennemføre og komme igennem på trods. Interviewene fortæller imidlertid også om en række direkte skolerelaterede forhold, der hjælper kursisterne til at gennemføre uddannelsen, eller som virker demotiverende. En god klasse og gode lærere er karakteriseret ved, at ”vise at det er vigtigt at alle gennemfører”, hvilket kan betyde meget for, om man ”finder gejsten”. Mange aflyste timer, dårlig planlægning, udynamic undervisning (”bare se film”) eller manglende brug af lektiesystemet Lectio, kan øge fraværet blandt kursisterne. I det hele taget er hverdagsspørgsmål som disse afgørende for, om kursisterne føler sig motiverede for at blive hjemme eller gå i skole. Pointen er bestemt ikke, at ekstra tiltag ikke skal finde sted, men at fremhæve vig

tigheden af den gode, velfungerende skolehverdag i kursisternes fortællinger.

I kursisternes fortællinger om frafald og gennemførelse spiller spørgsmålet om, hvordan det enkelte HF-kursus griber fraværet an en stor – men langt fra entydig – rolle. Administrationen af fraværsreglerne har meget stor betydning blandt kursisterne. Hvornår bliver man kaldt til samtale? Hvor mange advarsler får man? Hvornår ryger man ud? Disse spørgsmål har ikke kun betydning for den enkelte frafaldstruede kursist. Det kan også påvirke motivationen og tilfredsheden hos de kursister, der møder op hver dag, og mærker hvordan dårligt fremmøde påvirker undervisningen i en negativ retning.

Hvad den rette måde at administrere reglerne på er, er der dog intet entydigt svar på i materialet. Den fasthed og konsekvens, der holder den ene kursist på sporet, opleves af en anden kursist som netop den ufleksibilitet og upersonlighed, der får vedkommende til at melde sig ud.

”Jeg synes, skolen skulle lægge en helt fast linje med det der fravær. Men selvfølgelig kan der jo være nogen, der fx har en depression eller nogle andre problemer, så jeg kan godt se, at det ikke er så enkelt” (K 20 år)”

Der kan desværre ikke gives nogle enkle løsninger på dette dilemma, men det er afgørende – viser undersøgelsen – at tage den frustration, som mange af kursisterne giver udtryk for i relation til netop spørgsmålet omkring fravær alvorligt. Såvel i forhold til skolernes fraværspolitik samt i kommunikationen med kursisterne. Det er vigtigt, at

skolerne tager den opgave alvorligt at fortælle alle kursister, hvorfor fravær håndteres som det gør.

Det er også værd at bide mærke i, at mange af de frafaldstruede kursister ikke har en særlig tydelig fornemmelse af, hvor de står i forhold til fravær og fagligt niveau, og at selve denne usikkerhed kan være med til at skubbe nogen ud. Her er der noget at gøre for lærere og studievejledere.

”Jeg gik ud første gang, fordi jeg var sikker på, at jeg var så langt bagefter, at jeg aldrig ville kunne indhente det. Det viste sig så bagefter, at det slet ikke var så slemt. Men jeg følte bare, at det var helt umuligt” (K 20)

Kursisterne har nok en objektiv viden om, hvor mange % fravær de har, hvor mange afleveringer de mangler, og hvor meget der skal læses op til eksamen. Men de har endnu ikke erfaringen og overblikket til at vurdere, om det er realistisk at rette op.

På dette tidspunkt – som opleves som en reel krise af mange kursister – har skolen mulighed for at hjælpe med konkrete anvisninger på, hvordan målet kan nås (hvor mange sider skal læses hver dag osv.), og ved at dæmpe panikken og sige, at det nok skal gå.

Et sidste gennemgående tema omkring fravær og fastholdelse i kursisternes fortællinger handler om at anskue som et fælles problem i klassen. For eksempel fortæller en kursist her, at:

”Hvis jeg skal blive færdig med alle eksamener på de to år, så skal vores klasse i hvert fald tage og opbakke hinanden noget mere, for vi har sådan en indstilling i klassen om at slappe af mest muligt, og den holder nok ikke lige i den lange ende. Det er nok også på grund af vores fraværstal. Så får

man sådan et indblik af, at det ikke kun er mig, der bliver væk” (M 18).

Således peger undersøgelsen også på, at man nogle gange kan lede efter nøglen til en god udvikling i klassen, frem for at betragte fravær som en sag mellem den enkelte kursist og skolen.

7. HF's samfundsmæssige opgave

Denne undersøgelse tegner et billede af et HF, der fortsætter med at løfte en væsentlig social og uddannelsesmæssig opgave: At føre unge fra gymnasiefremmede baggrunde frem til en studentereksamen.

Hertil kommer, at der over årene er føjet yderligere en opgave til HF's rolle i uddannelsessystemet. I dag har mere end 1/3 af kursisterne på HF en afbrudt uddannelse bag sig. Det drejer sig, som vi tidligere har været inde på, om kursister med mange forskellige livsbiografier – ”second-chance-kursister” – som med stor sandsynlighed enten ikke ville vælge eller gennemføre det almene gymnasium, studenterkursus eller enkeltfags-HF.

I dag har HF således en dobbelt social og uddannelsesmæssig opgave. På den ene side er HF ligestillet gymnasialt uddannelses tilbud, der på nogle måder er mere attraktivt for unge med gym-

nasiefremmed baggrund. Samtidig medvirker HF også til at løse en særlig uddannelsesopgave i forhold til at være et second chance tilbud til en gruppe kursister, som ønsker en studentereksamen.

Det kan yderligere i relation til HF's samfundsmæssige opgave fremhæves, at HF i overvejende grad udgør en fødekæde til de mellemlange videregående uddannelser. I interviewmaterialet viser det sig i form af en række fortællinger om, at en lang videregående uddannelse efter HF virker uoverskuelig for flere kursister med gymnasiefremme baggrund:

”Læse i fem år” – aldrig. Så boglig er jeg ikke ” (K – 18 år).

En del kursister oplever således springet til en universitetsuddannelse som virkelig langt. En oplevelse, der ikke alene gør sig gældende for de kursister, vi har kaldt ”de fagligt usikre”, men også for dem med en gymnasiefremmed baggrund, som klarer sig virkelig godt på HF.

Det kan i den forbindelse diskuteres, hvad der fremover skal være HF's samfundsmæssige opgave. Væsentligt i denne sammenhæng er det at fremhæve det forhold, at den brede sammensætning af kursister med vidt forskellige motivationer, baggrunde og fremtidsplaner, som fremgår af afsnit 3 i notatet her, er en central brik uddannelseskulturen på HF. Således synes netop mangfoldigheden i søgningen til HF at være afgørende for at bevare og udvikle uddannelsen fremover.

8. Undersøgelsens baggrund og metoder

Undersøgelsen bygger på interviews med kursister på Frederiksberg og Randers HF & VUC. Materialet omfatter 25 uddannelsesbiografiske dybdeinterview med kursister på toårigt HF, samt formelle og uformelle gruppeinterview med yderligere 25 kursister. Dertil kommer observationer af 1 uges varighed på de to HF-kurser som indgår i undersøgelsen. Der er således tale om et dybdegående og varieret interviewmateriale fra de to involverede HF-kurser.

De to kurser adskiller sig ved, at det ene ligger i hovedstadsområdet og det andet i en stor by i provinsen. Dertil kommer, at Frederiksberg HF har en relativt højere andel af kursister, som vælger lange videregående uddannelser, og at Randers HF & VUC har en relativt større andel af kursister, der kommer direkte fra 10. klasse. Begge er selvstændige HF-kurser – uden forbindelse til et gymnasium. Udvalget af informanter til dybdeinterviews repræsenterer så stor en spredning som mulig. Etnicitet er ikke medregnet som baggrundsvARIABLE efter samråd med de enkelte institutioner.

Analysen af datamaterialet er gennemført ved hjælp af såkaldte kvalitative analyseteknikker. Det betyder i denne sammenhæng, at der er lagt vægt på at fremhæve de forhold, der fremstår som vigtige og relevante for kursisterne i forhold til at belyse, hvad toårigt HF er i dag.

Undersøgelsen er en pilotundersøgelse. Det vil sige en undersøgelse, som sonderer et nyt terræn i dybden uden at

være repræsentativ for HF-kurser, der ikke indgår i undersøgelsen. Undersøgelsen baserer sig på et relativt omfattende materiale, men samtidig også et snævert materiale, idet det er produceret på to centre. Undersøgelsen går således i dybden snarere end i bredden.